

ПІЗНАВАЛЬНА АКТИВНІСТЬ ЯК ВЕКТОР ТВОРЧОСТІ

Біла І.

Пізнавальна активність, допитливість дошкільника є могутнім розвивальним механізмом творчості. Пізнавальна активність проявляється у дослідницькій, експериментальній діяльності дітей. Представлений аналіз видів експериментування, показників та умов його розвитку забезпечує основи для розгортання пізнавальної, творчої діяльності.

***Ключові слова:** дитина дошкільного віку, пізнавальна активність, дослідницька діяльність, експериментування, творчість.*

Пізнання починається зі здивування.

Платон

***Актуальність проблеми.** Різноманітність та складність процесів у сучасному світі зумовлює необхідність навчання, виховання та розвитку людей, що творчо мислять та володіють здібністю до творчого розв'язування проблем. Дослідження, аналіз передумов розвитку творчості, її організації у найбільш сенситивний період – дошкільний забезпечить необхідну інформаційну основу для розробки досконалих та ефективних педагогічних стратегій. Використання результатів таких досліджень може позитивно вплинути на життя суспільства в цілому.*

Дошкільний вік є періодом бурхливого накопичення дитиною досвіду, знань необхідних для творчої діяльності. Виникнення задуму дошкільника потребує яскравих вражень, певних уявлень джерелом яких є різноманітний предметний та природний світ, соціальні явища, література, різні види діяльності. Важливо наповнювати життя дітей враженнями, створювати умови для більш глибокого засвоєння оточуючого, формувати вміння бачити характерні особливості предметів, явищ, розвивати спостережливість, допитливість, пізнавальну активність дошкільників, що являються тим ґрунтом, на якому формуються творчі здібності дитини.

Мета статті. Завдання дослідження передбачає аналіз специфіки пізнавальної, дослідницької активності дошкільників та форм їх прояву з метою популяризації та розвитку.

Виклад основного матеріалу статті. Забезпечивши активну позицію дитини щодо пізнання себе, предметного світу, людського довкілля, можна вирішити проблему бажання та вміння вчитися в дошкільному дитинстві і в подальшому житті. Така постановка проблеми перетворить навчання в учіння як засіб і складову розвитку особистості.

Допитливість – жадоба новизни, інтелектуальної стимуляції, що визначається у вітчизняній психології ще як потреба в «розумових враженнях», характерна для кожної здорової дитини (О. Запорожець, Л. Божович та ін.). Адже щирий інтерес до світу – це найкращий спосіб особистісного розвитку. Чим більше дитина бачила, чула та пережила, чим більше вона знає та засвоїла, чим більшою кількістю елементів дійсності вона володіє, тим більш значущою та продуктивною при інших рівних умовах буде її діяльність. Розвиток пізнавальної діяльності, в якому проявляється єдність чуттєвого та раціонального, сприяє формуванню у дітей стійких пізнавальних інтересів [14, с. 2].

Джерелом, підґрунтям пізнавальної активності малюка, що задає тон і швидкість становлення когнітивних та особистісних структур, творчої діяльності дитини виступає пізнавальна потреба, потреба у набутті нових знань, що є однією з найважливіх потреб, особливо у період становлення психіки, особистості малюка.

Принципова відмінність пізнавальної потреби від інших вітальних потреб, на думку І.Павлова, в тому, що вона практично ніколи не може бути насичена. Потреба в пошуку, що поступово трансформується у складний конгломерат розумових здібностей та мотиваційних факторів, виступає у ролі психофізіологічної основи творчості.

Пізнавальна потреба виявляючись у дослідницькій, пізнавальній активності малюка пов'язана насамперед зі сферою предметної діяльності, у процесі якої відбувається становлення психічних процесів та якостей особистості, з'являються новоутворення віку. Дитина за власною ініціативою підмічає в предметі нові сторони та специфічні особливості. Протягом усього дошкільного періоду відбуваються зміни, від простих спроб розгледіти та відчувати до прагнення більш планомірно та послідовно обстежити та описати предмет, виділяючи найбільш помітні особливості.

Розвиток способів «вслуховування», «вдивляння» в образний світ мистецтва, в звуки та фарби природного та предметного світу – шлях, яким розвивається творчість дитини [19, с. 9]. Свідченням цього є вислови відомих вчених: «Я переважаю людей середнього рівня, – казав, наприклад, Ч. Дарвін, – лише здатністю помічати речі, що легко проходять повз увагу, а також особливо пильно спостерігати за ними». «Спостережливість і спостережливість», – такий надпис зробив І. П. Павлов на фронтоні одного з будинків своєї лабораторії. М. Горький зазначав, що між наукою і художньою літературою є багато спільного, що в них важливу роль відіграють «спостереження, порівняння, вивчення», що «добре розвинена спостережливість є умовою художньої творчості» [7, с.319]. Ніцше писав, що велика проблема подібна до дорогоцінного каменя: тисячі проходять мимо, допоки хтось один не підійме його [16, с. 138].

«Понаднормативна активність» (А. Петровський), «інтелектуальна активність», «пізнавальна самостійність» (ІА) (Д. Богоявленська), як властивість цілісної особистості, є найбільш об'єктивним і цілісним показником або одиницею аналізу творчої діяльності. За визначенням Д. Богоявленської, «інтелектуальна активність» – це «інтегральна властивість деякої гіпотетичної системи, основними складовими якої є інтелектуальні (загальні розумові здібності) та не інтелектуальні (насамперед мотиваційні) фактори розумової діяльності. Якісною мірою активності є інтелектуальна ініціатива, суть якої полягає у продовженні пізнавальної діяльності, не

зумовленої ні практичними потребами, ні вищою або суб'єктивною негативною оцінкою роботи» (Д. Богоявленська) [4, с. 107].

О. М. Матюшкін, спираючись на роботи багатьох дослідників (Дж. Берлайн, А. Брушлинський, Е. Голубева, Є. Ігнат'єв, В. Крутецький, Т. Кудрявцев, Н. Лейтес, М. Подд'яков, Я. Пономар'єв, В. Теплов та ін.), теж вважає принциповим зв'язок творчої діяльності з проявами пізнавальної, дослідницької активності. Яскрава пізнавальна активність дошкільника, що є основою її пізнавальної мотивації та могутнім розвивальним механізмом творчості, на думку О. Матюшкіна, є важливою ознакою дитячої творчості. Про домінування пізнавальної мотивації свідчать дослідницька, пошукова активність дітей, значно нижчі пороги сприймання нового, тобто більш висока чутливість, сенситивність до нових стимулів, нової ситуації, здатність відкривати нове у звичайному. Особливості пізнавальної мотивації дитини проявляються також у високій вибірковості щодо нового предмета дослідження, у понаднормативній активності та інтелектуальній ініціативі, що й породжує творчі образи [9].

Дитина, яка «осягає навколишній світ, перш за все дитина, що прагне діяти в цьому світі, – говорив О. Леонтьєв [10, с. 474]. Уже в немовлячому віці та ранньому віці дитина прагне торкатися, досліджувати, вивчати предмети. Пізнавальна предметна дія, що спрямована на визначення призначення, функції предмету, їх характеристик, поступово стає самостійною, трансформується у дослідницьку, експериментальну діяльність. Діти виявляють ініціативу, естетичне ставлення, власну пошукову зацікавленість під час образотворення, прагнуть привернути увагу до результатів своєї діяльності. Результатом такої праці є зміна самої дитини, поява в неї нових засобів діяльності, знань і вмінь .

Пізнавальна, пошукова, орієнтувально-дослідницька діяльність дітей дозволяє їм моделювати у свідомості картину світу, засновану на власних спостереженнях, відповідях, встановленні взаємозалежностей, закономірностей тощо. При цьому перетворення, які дитина робить з предметами, мають творчий характер. Чим різноманітніша та інтенсивніша пошукова діяльність,

тим більше нової інформації отримує дитина, тим швидше й повноцінніше вона розвивається.

Пошукова дослідницька активність постійно стимулює роботу мислення. Чуттєве пізнання дитиною навколишнього світу, за словами І. Сеченова, є джерелом думки дитини. Таке пізнання не зводиться до пасивного споглядання: дитина, сприймаючи предмети, активно діє з ними. Вона переміщує речі в просторі, обирає схожі та відмінні, обмацує їх, виконує дії з ними, роз'єднує складні та складає з частин ціле. На основі цієї практичної дії з чуттєво сприйнятими предметами дитина навчається зіставляти та порівнювати, аналізувати й групувати предмети [11, с. 205].

Група вчених (М. Поддьяков, А. Савенков та ін.) розглядають дослідницьку, експериментальну діяльність як тип поведінки, що базується на пошуковій активності й спрямований на вивчення об'єкта чи розв'язування проблемної ситуації. В основі пошукової активності – «орієнтовно-дослідницький рефлекс» (І. Павлов) [15, с. 33]. Так, дитина завдяки своїй потребі в пошуковій активності з перших хвилин свого життя починає самостійно отримувати інформацію. Вона торкається та обмацує різноманітні предмети, малює, рве папір, розкидає іграшки, щось перевертає. Більшість захоплюючих ігор-досліджень починаються з незвичайних ефектів, отриманих під час випадкових фізичних дій – пересипанні піску, деформації пластичних предметів, плесканні у воді тощо. Все це – вияв перших паростків допитливості, реалізації прагнення до пошукової діяльності, експериментування [15, с. 112].

На думку В. Кудрявцева, експериментування є універсальною творчою здібністю, що сформувалася в процесі людської історії. Воно представляє собою здатність свідомо та цілеспрямовано створювати умови, в яких предмети найбільше виявляють свою приховану в звичайних ситуаціях сутність, а також здатність прослідкувати й аналізувати особливості змін предметів у цих умовах [8].

Серйозні спроби вітчизняної психолого-педагогічної науки простежити та описати механізми дитячого експериментування в дошкільному віці були здійснені вже в 50-х роках минулого століття. До цього часу відносяться, наприклад, роботи Є. Фльоріної. Проаналізувавши свої спостереження за процесом конструкторської творчості дошкільників з глиною, вона відмітила, що глина як будівельний матеріал дозволяє пробувати, переробляти і знову виготовляти ті чи інші деталі предмета. Пошуки дитини, що працює з глиною, наочні та виразні. Цей процес пошуку потрібного рішення був названий Є. Фльоріною «експериментуванням» [18].

Згодом роль орієнтувально-дослідницької діяльності у розв'язуванні експериментальних задач була докладно описана дослідницьким колективом О. Запорожця. У 70–80-ті роки проблемою розробки моделей розвивального середовища та занять, що відповідають дитячій потребі у пізнанні, в експериментуванні, займались І. Фрейдкін (досліди з об'єктами неживої природи), С. Ніколаєва (спостереження за об'єктами живої природи) та інші.

Дослідження дитячого експериментування у 70–80-ті роки також здійснювалось М. Поддьяковим спільно з Н. Батищевою, О. Бодровою, М. Вераксою, Л. Парамоновою, Г. Урадовських і ґрунтувалось не тільки на спостереженнях за природною поведінкою дітей, але й на експериментальних дослідженнях.

Згідно М. Поддьякова, дитяче експериментування – це діяльність, яка виникає в ранньому дитинстві та інтенсивно розвивається протягом усього дошкільного віку без допомоги дорослого і навіть всупереч його заборонам. У ході пізнавальної діяльності відбувається перехід від неясного знання до більш ясного, від стійкого до нестійкого, і як результат – уявлення та поняття дитини набувають нової якості й досягається розумовий розвиток. Повноцінність мислення дітей полягає у тому, що виникнення нечітких знань випереджує формування ясних, при цьому активність дитини спрямована на пошук можливостей врівноважити ці сторони когнітивної сфери, щоб неясне стало чітким, нестійке – стійким. Невизначні знання – це могутній стимул психічної

активності дошкільника. У цьому суть самостимуляції, саморозвитку дитини, формування її пізнавальної активності [13].

Важливою особливістю пізнавальної, дослідницької діяльності дітей, дитячого експериментування є й те, що мета їх невизначена та нестійка. У ході пошуку вона поступово уточнюється. Всі пошукові дії дітей при цьому гнучкі, діагностичні. Творча сутність дитячої пошукової діяльності, експериментування полягає у тому, що вона не задається дорослим наперед у вигляді тієї чи іншої схеми, а будується самим дошкільником у міру отримання все нових відомостей про об'єкт. Пізнавальна діяльність, експериментування у дошкільному віці характеризується ускладненням та розвитком дій цілеутворення: дитина сама ставить собі цілі, сама їх досягає, отримуючи нове знання про предмети.

Перша ідея, гіпотеза дитини весь час коригується аналізом практичної ситуації. Дошкільник виявляє гнучкість у виборі засобів розв'язування: якщо не допомагає мисленнєва схема дій, він знову і знову звертається до аналізу особливостей практичної ситуації, застосовує цілеспрямоване маніпулювання. В процесі практичних дій та співвіднесення їх з ідеями та задумами дитина й знаходить принцип розв'язування.

Дитяча пізнавальна діяльність носить, як правило, творчий характер і стимулює формування творчої спрямованості особистості дитини. В структурі її особистості провідну роль грає активна позиція маленького дослідника-експериментатора, що позитивно впливає на розвиток усіх сфер психіки дошкільника та визначає пошуково-дослідницьку будову його особистості.

У пізнавальній діяльності варто враховувати показники розвитку експериментування, що характеризують разом з тим й динаміку його розвитку:

- характер дій (маніпулятивний або пошуковий);
- закономірність (випадковість) у створенні образу, конструкції;
- виділення зв'язків між експериментами предметної ситуації;

– інтелектуальна активність [20].

У результаті аналізу характерних особливостей дослідницької діяльності дітей вченими названі різноманітні види експериментування, що стимулюють мисленнєву творчу діяльність, зокрема: пізнавальне, продуктивне, прогностичне, комбінаторне, соціальне, утилітарне та безкорисливе. Найбільш поширеними, на їх думку, є безкорисливе експериментування, що спрямоване на з'ясування властивостей предметів, їх зв'язків, відношень та практичне, яке передбачає пошук шляхів розв'язування задач.

Перший вид експериментування має велике значення для розвитку пізнавальної активності дошкільників, формування підґрунтя творчості. Діти знайомляться з різними властивостями об'єкта, безкорисливо їх апробують, включають у системи, задовольняючи свої потреби, інтереси, волю. Попереднє самостійне широке орієнтування в можливостях матеріалу дозволяє дітям включати знайдені способи в різні, інколи найнеочікуваніші комбінації та отримувати оригінальні конструктивні рішення (Дж. Брунер, Г. Мінська).

Для розвитку, розширення змісту цього виду експериментування важливо збільшувати арсенал об'єктів, що вирізняються яскраво вираженою багатофункціональністю, давати дітям можливість використовувати самостійно підмічені ними властивості об'єктів у різних видах діяльності (гра, малювання, конструювання тощо), стимулюючи до їх подальшого вивчення. Так, наприклад, такими об'єктами можуть бути природний, залишковий матеріал, що має різні властивості (колір, розмір, вага, структура, фактура, функціональність тощо), врахування яких забезпечує продуктивність діяльності дошкільників.

В процесі експериментування діти також перетворюють об'єкти з метою з'ясування їх прихованих суттєвих зв'язків, властивостей з явищами природи. В дошкільному віці такі пробні дії суттєво змінюються та перетворюються в складні форми пошукової діяльності (М. Веракса, Л. Парамонова, М. Поддьяков).

Згодом дитина починає експериментувати не тільки з конкретними властивостями речей, але й з відношеннями, що мають категоріальний характер. У результаті виникає особливий тип експериментування дітей – це експериментування з такими фундаментальними поняттями, як простір і час, рух і спокій, зміни та розвиток, уявлення про себе та інших тощо. В результаті оволодіння дитиною логіко-граматичною основою гіпотетичних суджень у неї формується ще один тип експериментування – гіпотетичне експериментування за принципом: «А якщо... , то ...». Даний вид експериментування формує у дитини особливий погляд на світ: вона наділяє оточуючі предмети гіпотетичними властивостями, фантазує та творить.

М. Поддьякову вдалося довести, що дошкільники сприйнятливі до прояву багатофакторності, вони чутливі до ситуацій, що вимагають багатофакторного експериментування, легко відгукуються на них та демонструють високий рівень їх розуміння [13].

У результаті власного емпіричного дослідження вчений вводить поняття «комбінаторного експериментування», розуміючи під ним побудову комплексних, комбінаторних впливів на об'єкт з метою виявлення його системотворчих зв'язків на основі аналізу інформації про взаємодію факторів. Він розглядає комбінаторне експериментування дитини як своєрідний аналог багатофакторного експериментування дорослих, справедливо відмічаючи, що комбінаторне експериментування дошкільників – це надзвичайно важливий напрямок пізнавального розвитку дітей. Воно служить однією з основних передумов становлення у дітей початкових форм системного підходу до вивчення складних явищ й водночас вносить суттєвий вклад у пізнавальний розвиток дитини [12].

В цілому, у ході пізнавальної, дослідницької діяльності у дошкільників:

– формується діалектичне мислення, тобто здатність бачити різноманітність світу в системі взаємозв'язків та взаємозалежностей;

- розвивається власний пізнавальний досвід в узагальненому вигляді за допомогою наочних засобів (еталонів, символів, умовних замінників, моделей);
- розширюються перспективи розвитку пошуково-пізнавальної діяльності дітей шляхом включення їх у мисленнєві, моделюючі та перетворюючі дії;
- підтримується ініціатива, розвивається допитливість, критичність, самостійність, кмітливість [6].

Все це є запорукою розквіту дитячої творчості.

На жаль, у практиці дошкільного виховання діяльність експериментування, дослідництва не заохочується. У навчальному процесі переважає принцип словесного транслявання інформації від дорослого до дитини, репродуктивний стиль діяльності.

Вдома, як і у дитячому закладі малюк, обстеживши кімнатний простір, не знаходить достатнього поля для активної дослідницької діяльності. А система заборон: «Не можна!» – збільшується з кожним днем. І з часом пошукова, експериментальна діяльність, не підживлюючись, згасає. Шкодить розвитку експериментування й монологічний дидактизм, що не забезпечує в пошуково-дослідницькій діяльності дітей діалогічний принцип навчання.

Слід пам'ятати, що експериментування, пізнавальна діяльність вимагає спеціальних матеріалів, обладнання, навиків організації дитячої діяльності. А найважливіше завдання дорослого – зберегти, підтримати, розвинути схильність до експериментування. Разом з тим дітей, навіть найменших, не варто підштовхувати до пошуку, до проведення власних досліджень. Дитині достатньо просто дати свободу для експериментування. Адже чим більше свободи, чим ширший діапазон пошуків, тим більше можливостей для розвитку когнітивних та творчих здібностей дітей [15, с. 112].

Важливо враховувати й те, що суттєвим гальмом у розвитку дитячого експериментування є статичність більшості предметів, що оточують дитину, їх жорстка функціональна визначеність. Зазвичай дорогі іграшки поступаються

перед простими скельцями чи камінцями, дерев'яними брусками чи невідомими металічними предметами, які не мають чітко фіксованих функцій, а тому й можуть використовуватись з різною метою. Тобто найбільш привабливими для малюка є іграшки, які дарують йому «радість досягнення». Тому потрібно, щоб дитину оточували іграшки, які стимулюють її до їх обстеження, до багатоваріантної діяльності з ними. Для цього дітям варто пропонувати не готові іграшки, а набори деталей, різних матеріалів, конструктори. Дитина, що має досвід експериментування, не обмежується одним-єдиним розв'язком, а пропонує різноманітні варіанти [15, с. 124].

Діяльність експериментування О. Дибіна рекомендує організувати у трьох різних взаємопов'язаних напрямках: жива природа (рослини, різноманітні живі організми); нежива природа (об'єкти, предмети) та рукотворний світ (предмети та матеріали) [5].

Доречними, на її думку, буде організація й різних видів експериментування, що сприяють розумовому розвитку, становленню дитячої творчості.

Експериментування з метою отримання інформації про предметний світ, його властивості та відношення передбачає вивчення предметного світу. Дії дітей можуть бути спрямовані на вивчення предмета з трьох позицій: предмет як такий; предмет як результат діяльності дорослого; предмет як результат людської думки. Метою цього виду експериментування є збагачення досвіду дітей відомостями про оточуючі предмети; розвиток їх розуміння ретроспективи та перспективи предметного оточення; розширення уявлень про доцільність створення людиною різних предметів для задоволення власних потреб та потреб інших людей. Експериментування цього виду авторка пропонує проводити у формі ігор-занять, дидактичних ігор, ігор-описів, ігор-подорожей, ігор-визначень. На її думку під час експериментування у дітей формуються уявлення про взаємозв'язок природи і людини, необхідність вчитися в природи створювати предметне оточення. Діти починають розуміти: те, чого не дала людині природа, вона придумала сама (аероплан, літак,

корабель, підйомний кран тощо), а деякі предмети вона створила за аналогією з природними.

Другий вид експериментування спрямований на вдосконалення способів взаємодії з оточуючим середовищем, на засвоєння дій з предметами різного характеру (обстежуючих, експериментальних, моделюючих та алгоритмічних). Дошкільникам пропонують ігри-експерименти, ігри-досліди, які включають експериментальні, алгоритмічні, моделюючі дії. У цих іграх діти досліджують об'єкти для з'ясування їх прихованих зв'язків та властивостей. Вони дозволяють розв'язувати завдання на: формування вміння бачити різноманіття світу в системі взаємозв'язків та взаємозалежностей; розвиток власного практичного, пізнавального, творчого досвіду за допомогою наочних засобів (еталонів, символів, умовних заміників, алгоритмів, моделей); розширення перспектив перетворюючої діяльності шляхом включення дітей в мисленнєві, моделюючі дії.

Експериментування цього виду спонукає дітей до самостійного пошуку причин, способів дій, прояву творчості. Воно має на меті розвиток навичок виконання ряду послідовних дій у відповідності з моделями чи алгоритмами, вміння аналізувати, виявляти взаємозв'язки та взаємозалежності між предметами та їх особливостями; встановлювати причинно-наслідкові зв'язки (між користю предмета та його призначенням, між будовою предмета та способом його використання тощо), застосовуючи системний підхід [5].

Завдання експериментування поступово ускладнюються: від уміння діяти самостійно у відповідності з заданим алгоритмом та отримувати результат – до вміння скласти алгоритм у відповідності з моделями; від вміння визначати, аналізувати структуру, властивості, ознаки, особливості взаємодії ознак предмета – до вміння представляти їх у системі взаємозв'язків та взаємозалежностей (будова, функціонування, призначення, існування в часі та просторі тощо).

Експериментування 3-го виду, що зорієнтоване на розвиток прагнення дітей до творчого перетворення предметного світу, передбачає залучення дітей

до перетворення предметів. Експериментуючи, вони пояснюють, чому та як один і той самий предмет змінювався, як ще можна його змінити, щоб він якнайбільше задовольняв потреби людини. При цьому важливо перш за все сформулювати у дітей вміння знаходити якомога більше варіантів та способів використання предметів, розширювати розуміння багатофункціональності. Діти виступають у ролі дослідників, винахідників, в результаті чого з'являється потреба у мисленнєвій діяльності, творчості, самовираженні [5].

Щодо стимулювання, розвитку експериментування, творчої діяльності вчені рекомендують організовувати експериментування як в структурі занять ознайомлення дітей з навколишнім світом та природою, так і під час різних продуктивних видів діяльності та різних режимних моментів. При цьому варто пропонувати проблемні завдання, що спрямовані на активізацію пізнавальної діяльності дитини. Педагог ставить запитання, що спонукають дітей з'ясувати властивості матеріалів чи предметів, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, висувати припущення, робити висновки. Сумісне обговорення пропозицій допомагає узагальнювати отримані результати.

Корисним є досвід розвитку творчих здібностей у Японії, що є найбільш економічно розвиненою країною світу. Відомо, що коли Японія вступала у фазу свого першого науково-технологічного та економічного стрибка, були запропоновані нові насичені освітні програми, де перспективним напрямком став розвиток чуттєвого досвіду дітей. Нині в Японії широко використовується система уроків споглядання, які є засобом розвитку уміння вдивлятися, бачити та спостерігати. На думку відомого японського скрипаля і педагога Шініці Судзукі рівень розвитку дитини залежить від того, наскільки умови, характер середовища, оточення, в якому росте й виховується дитина, є стимуляторами розвитку ока, вуха, руки і відповідних їм функцій – зору, слуху, тактильних відчуттів [5].

Цікаві дослідження, експерименти заохочують дітей до самостійного пошуку причин, способів дій, прояву творчості. Дидактичний матеріал забезпечує розвиток двох типів дитячої активності: тієї, що визначається нею самою, й

активності, що стимулюється дорослим. Ці два типи активності тісно пов'язані між собою і рідко виступають у чистому вигляді. Власна активність дітей так чи інакше пов'язана з активністю, що йде від дорослого, а знання та уміння, засвоєні з його допомогою, згодом стають надбанням самої дитини, які вона сприймає та використовує як власні.

Для заохочення пізнавальної активності, творчої діяльності дошкільнят важливо впроваджувати радити всі види дослідницької діяльності, правильно оцінювати досягнення дітей, не переривати творчий процес; утримуватися від негативних оцінок, приймати твердження вихованців, не зловживаючи критичними зауваженнями; створювати ситуації вільного спілкування, обміну думками. Стійка позитивна атмосфера та емоційна привабливість занять спонукає дітей сміливо подавати власні ідеї, проявляти емоції, що сприяє становленню творчої діяльності.

Висновки. Реалізація всіх вище вказаних напрямків та рекомендацій забезпечить ґрунтовну основу для розгортання пізнавальної діяльності, творчого процесу та успішність формування творчої особистості дитини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Біла І. М. Експериментування – джерело творчості дошкільників / І. М. Біла // Проблеми загальної та педагогічної психології: зб. наук. праць Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка АПН України. – К. :....., 2008. – Т. 10. – Ч. 4. – С. 39–47.
2. Біла І. М. Розвиток пізнавальної діяльності дошкільників / І. М. Біла. – Кам'янець-Подільський : ПП Мошинський В. С., 2009. – 120 с.
3. Біла І. М. Розвиток спостережливості дошкільника як передумова розвитку його творчої діяльності / І. М. Біла // Актуальні проблеми психології: Проблеми психології творчості та обдарованості : зб. наук. праць / за ред. В. О. Моляко. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2007. – С. 58–64.
4. Богоявленская Д. Б. Психология творческих способностей / Д. Б. Богоявленская. – М. : Академия, 2002. – 337 с.
5. Дыбина О. Игра – путь к познанию предметного мира / О. Дыбина // Дошкольное воспитание. – 2005. – № 4. – С. 14–23.
6. Дыбина О. В. Неизведанное рядом: Занимательные опыты и эксперименты для дошкольников / О. В. Дубина, Н. П. Рахманова, В. В. Щетинина. – М. : ТЦ «Сфера», 2001. – 192 с.
7. Костюк Г. С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості / За ред. Л.М. Проколієнко. – К. : Рад.школа, 1989. – 608с.
8. Кудрявцев В. Т. Развитое детство и развивающее образование:

культурно – исторический подход. – Ч .1. Современное детство и инновации в дошкольном образовании / В. Т. Кудрявцев / – Дубна : Изд-во РАО, 1997. – 174 с.

9. Матюшкин А. М. Концепция творческой одаренности / А. М. Матюшкин // Вопросы психологии. – 1989. – № 6. – С. 29–33.

10. Леонтьев А. Н. Проблемы развития психики / А. Н. Леонтьев. – [3-е изд.]. – М. : Изд-во МГУ, 1972. – 576 с.

11. Люблінська Г. О. Дитяча психологія / Г. О. Люблінська. – К. : Вища школа, 1974. – 355 с.

12. Поддьяков А. Н. Развитие исследовательской инициативности в детском возрасте: автореф. дис. на соиск. научной степени докт. психол. наук: спец. 19.00.07 «Педагогическая психология» / А. Н. Поддьяков. – М., 2001. – 40 с.

13. Поддьяков Н. Н. Новый подход к развитию творчества у дошкольников / Н. Н. Поддьяков // Вопросы психологии. – 1990. – № 1. – С. 16–20.

14. Проскура Е. В. Развитие познавательных способностей дошкольников / Под ред. Л.А.Венгера. – К. : Рад.школа, 1985. – 127с.

а. Савенков А. И. Путь к одаренности: исследовательское поведение дошкольников / А. И. Савенков. – СПб. : Питер, 2004. – 272 с.

15. Савенков А. И. Психология детской одаренности. – М. : Генезис, 2010. – 440 с.

16. Судзуки С. Взращенные с любовью: Классический подход к воспитанию талантов / С. Судзуки; пер. с англ. – Мн. : ООО «Попурри», 2005. – 192 с.

17. Флерина Е. А. Основные принципы художественного воспитания детей / Е. А. Флерина // Дошкольное воспитание, 2009. – № 7. – С. 8–13.

18. Художественное творчество в детском саду / Под ред. Н.А.Ветлугиной. – М. : Просвещение, 1974. – 170с.

19. Чехонина О. Экспериментирование как основной вид поисковой деятельности / О. Чехонина // Дошкольное воспитание. 2007. – № 6. – С. 13–17.

Била И.

ПОЗНАВАТЕЛЬНАЯ АКТИВНОСТЬ КАК ВЕКТОР ТВОРЧЕСТВА

Познавательная активность, любознательность дошкольника является могучим механизмом творчества. Познавательная активность проявляется в исследовательской, экспериментальной деятельности детей. Представленный анализ видов экспериментирования, показателей и условий его развития обеспечивает основы для становления и развертывания познавательной, творческой деятельности.

Ключевые слова: *ребенок дошкольного возраста, познавательная активность, исследовательская деятельность, экспериментирование, творчество.*

COGNITIVE ACTIVITY AS VECTOR OF CREATIVITY

Cognitive activity, curiosity of preschooler's is a powerful mechanism of creativity. Cognitive activity is manifested in the research, experimental activities of children. The present analysis of species experimentation, indicators and the conditions of its development provides a framework for the establishment and deployment of cognitive, creative activity.

Keywords: *child under school age, cognitive activity, research, experimentation, creativity.*